

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΠΟΛΙΤΗΣ
Τα λέει όλα!

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2009 | ΤΕΥΧΟΣ 052 | ISSN 1986-048X

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ «Π» ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ - ΜΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΟΠΑΠ (ΚΥΠΡΟΥ) ΛΤΔ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Από τη Συλλογή του Πολιτιστικού
Ιδρύματος Τραπέζης Κύπρου

Τα νομίσματα της Κύπρου από τη Συλλογή του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζής Κύπρου θα μας παρουσιάσει στο σημερινό τεύχος του «Χρονικού» η έφορος της Νομισματικής Συλλογής του Ιδρύματος, κ. Ελένη Ζαπίτη, που είναι βασισμένο στο ομώνυμο βιβλίο που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις της Τράπεζας Κύπρου.

Η έκδοση «Νομίσματα της Κύπρου. Από τη Συλλογή του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζής Κύπρου», η οποία περιλαμβάνεται στην εκδοτική σειρά «Κυπριακή Νομισματική», περιλαμβάνει το σύνολο σχεδόν των νομισμάτων της Συλλογής του Πολιτιστικού Ιδρύματος. Στην έκδοση τα νομίσματα χωρίζονται σε εννέα χρονολογικές περιόδους, με συνοπτικές ιστορικές εισαγωγές και τη νομισματοκοπία της κάθε περιόδου και με κατάλογο νομισμάτων με έγχρωμες φωτογραφίες. Η έκδοση κυκλοφορεί και στα αγγλικά με τίτλο: "Coins of Cyprus. From the Collection of the Bank of Cyprus Cultural Foundation", Nicosia 2008.

Το Μάιο του 2009 το Μουσείο Ιστορίας της Κυπριακής Νομισματοκοπίας θα επαναλειτουργήσει σε νέο χώρο, στο κτήριο του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζής Κύπρου, Φανερωμένης 86-90, στο ιστορικό κέντρο της Λευκωσίας.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ **ΠΟΛΙΤΗΣ**

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Εκδόσεις Αρκτίνος Λτδ
ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παπαδόπουλος
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Διονύσης Διονυσίου
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Χάρης Νικολαΐδης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΧΡΟΝΙΚΟΥ: Μαρία Κωνσταντή
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Μιχάλης Φενερίδης
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: STAVRINIDES PRESS

4

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑ

Η προκερματική περίοδος και ο χαλκός ως η βάση της οικονομίας της Κύπρου • Η κοπή των πρώτων νομισμάτων στα τέλη του 7ου / αρχές του 6ου αιώνα π. Χ στην Ιωνία και στην Λυδία.

6

ΟΙ ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ-ΒΑΣΙΛΕΙΑ

Η εισαγωγή του νομίσματος στην Κύπρο από την Ιωνία στο τελευταίο τρίτο του 6ου αιώνα π.Χ. • Η κοπή νομισμάτων από τις κυπριακές πόλεις-βασίλεια από τον 6ο έως και τον 4ο αιώνα π.Χ.

12

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ, ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η κοπή αλεξανδρινών νομισμάτων από τους Κύπριους βασιλείς • Η νομισματική παραγωγή της Κύπρου την περίοδο των Πτολεμαίων • Το «Κοινόν των Κυπρίων» της ρωμαϊκής περιόδου • Τα νομίσματα της βυζαντινής περιόδου.

16

Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η εισαγωγή του δηναρίου από τον Γουίδο Λουζινιανό το 1192 • Η παράλληλη κυκλοφορία των λευκών βυζαντινών • Η κοπή χάλκινων νομισμάτων από το 1515 μέχρι και το τέλος της βενετοκρατίας (τα καρτζία).

18

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η εισαγωγή του οθωμανικού νομισματικού συστήματος, βασισμένου στο αργυρό akche και στο χρυσό sultani • Η χάλκινη πιάστρα (γρόσι) της Βρετανικής Διοίκησης και οι υποδιαίρεσεις της • Τα κέρματα της κυπριακής δημοκρατίας.

Ήδη από τη δεκαετία του 1960, η Τράπεζα Κύπρου είχε αρχίσει να επαναπατρίζει αρχαία και μεσαιωνικά νομίσματα της Κύπρου, τα οποία στη συνέχεια, το 1984, κληροδότησε στο Πολιτιστικό της Ίδρυμα. Ανάμεσα στα νομίσματα της αρχικής συλλογής ήταν και ένα χάλκινο νόμισμα της ρωμαϊκής εποχής, το οποίο δώρισε ένα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συγκροτήματος. Η μια όψη του νομίσματος αυτού, η οποία φέρει την επιγραφή «ΚΟΙΝΟ ΚΥΠΡΙΩΝ», που παραπέμπει στην ενότητα όλων των κατοίκων του νησιού, περιλήφθηκε από την Τράπεζα Κύπρου στο επίσημο έμβλημά της.

Με προγραμματισμένες και συστηματικές αγορές που έγιναν στο μεταξύ, η νομισματική συλλογή έχει εξελιχθεί σ' ένα αξιόλογο σύνολο που καλύπτει όλο το φάσμα της κυπριακής νομισματοκοπίας, από την περίοδο των πόλεων-βασιλείων από τον 6ο αιώνα π.Χ. έως και τα σύγχρονα νομίσματα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το 1995, εγκαινιάστηκε το Μουσείο Ιστορίας της Κυπριακής Νομισματοκοπίας, το μοναδικό στο είδος του στην Κύπρο και στο οποίο εκτίθεται το μεγαλύτερο μέρος της Συλλογής. Τον Μάιο του 2009 το Μουσείο μεταφέρεται από τα Κεντρικά Γραφεία Δι-

γραμμα το οποίο περιλαμβάνει συνεργασίες με παρεμφερή ιδρύματα, έρευνες, εκδόσεις και επιμόρφωση του κοινού μέσα από προσεκτικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, εξειδικευμένες διαλέξεις, σεμινάρια και περιοδικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό.

Με την ευκαιρία της ένταξης της Κύπρου στη ζώνη του ευρώ το Πολιτιστικό Ίδρυμα παρουσιάζει στο διαδίκτυο, HYPERLINK "<http://www.boccf.org>" www.boccf.org, την πολυμεσική εφαρμογή με τίτλο «Από το ήλεκτρον στο ευρώ. Ένα ταξίδι στην ιστορία του νομίσματος». Πρόκειται για μια διαδραστική ξενάγηση στην ιστορία των ισχυρών νομισμάτων με βάση το γεωγραφικό και χρονικό χαρακτηριστικό τους. Με την εφαρμογή συνδέονται επίσης πενήντα εκπαιδευτικές ασκήσεις.

Η έκδοση «Νομίσματα της Κύπρου. Από τη Συλλογή του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπέζης Κύπρου», η οποία περιλαμβάνεται στην εκδοτική σειρά «Κυπριακή Νομισματική», περιλαμβάνει το σύνολο σχεδόν των νομισμάτων της Συλλογής του Πολιτιστικού Ιδρύματος. Στην έκδοση τα νομίσματα χωρίζονται σε εννέα χρονολογικές περιόδους, με συνοπτικές ιστορικές εισαγωγές και τη νομισματοκοπία της κάθε περιόδου και με κατάλογο νομισμάτων

Σαλαμίνα.
Ευέλθων ή
Διάδοχοι, περ.
530/20-500 π.Χ.
Αργυρός σίγλος,
II, 28 γρ., 18 χιλ.
Εμπρ.: Κριάρι
Ξαπλωμένο προς
τα αριστερά
συλλαβική
επιγραφή.
Οπ.: Ατυπος.
ΠΙΤΚ 1999-09-01

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

οίκησης της Τραπέζας Κύπρου στο κτήριο του Πολιτιστικού Ιδρύματος στη Φανερωμένη, στην παλιά Λευκωσία.

Για την αξιοποίηση της Νομισματικής Συλλογής έχει εκπονηθεί και εφαρμόζεται ένα μακροχρόνιο στρατηγικό πρό-

με έγχρωμες φωτογραφίες. Στο τέλος του βιβλίου παρατίθενται πίνακες στους οποίους απεικονίζονται όλα τα νομίσματα στο πραγματικό τους μέγεθος. Συμπεριλαμβάνονται επίσης δύο παραρτήματα, θεματικό ευρετήριο και επιλεγμέ-

νη βιβλιογραφία. Η έκδοση κυκλοφορεί και στα αγγλικά με τίτλο: "Coins of Cyprus. From the Collection of the Bank of Cyprus Cultural Foundation", Nicosia 2008.

Προκερματική περίοδος

Η συγκέντρωση των ανθρώπων σε οικισμούς και η συνεχής προσπάθειά τους για κάλυψη των καθημερινών τους αναγκών, οδήγησαν στην πρώτη μορφή εμπορίου με την απλή ανταλλαγή αγαθών, τον αντιπραγματισμό. Ο αντιπραγματισμός υπήρξε ο πρόδρομος της αναζήτησης προϊόντων με σταθερή και κοινή αξία, τα οποία θα ήταν αποδεκτά από όλους. Η ενασχόληση με τη γεωργοκτηνοτροφία καθιέρωσε τα σιτηρά και τα βοσκήματα, και ειδικά τα βοοειδή, ως μέσα συναλλαγής. Σήμερα, οι λέξεις που προσδιορίζουν τον πλούτο, όπως «κεφάλαιο» και «καπιταλισμός» προέρχονται από το λατινικό *capita* που σημαίνει κεφαλές βοσκομμάτων. Χαρακτηριστικοί είναι οι στίχοι στην Ιλιάδα (Ζ', 236) όπου η αξία των χάλκινων όπλων του Διομήδη μετριέται ως «εννεάβοια», ενώ η αξία των χρυσών όπλων του Γλαύκου ως «εκατόμβοια». Ήδη από την 3η χιλιετία π.Χ. άρχισε η σταδιακή χρήση των μετάλλων

στις συναλλαγές. Τα τεμάχια μετάλλου, λιγότερο ογκώδη από τα γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα, εύχρηστα, ανθεκτικά και διαιρετά, ανταλλάσσονταν ως άμορφες μάζες ή σε διάφορα σχήματα με καθορισμένο βάρος, όπως ράβδοι, δακτύλιοι, τρίποδες, τάλαντα και οβελοί.

Η Κύπρος, ως πλούσια χαλκοπαραγωγός χώρα ανάμεσα στους εμπορικούς και ναυτικούς δρόμους του Αιγαίου, της Αιγύπτου, της Εγγύς Ανατολής και της Κεντρικής Μεσογείου, διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στη διακίνηση των αγαθών καθ' όλη τη διάρκεια της Ύστερης Εποχής του Χαλκού (περ. 1600-1100 π.Χ.). Η επεξεργασία και εμπορία του χαλκού υπήρξαν οι βάσεις της οικονομίας και του πλούτου της Κύπρου. Στο νησί αναπτύχθηκαν σημαντικά αστικά κέντρα με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, όπου μια κεντρική εξουσία, συγκεντρωμένη, τις πιο πολλές φορές γύρω από τα ιερά, είχε τον έλεγχο όλου του δικτύου παραγωγής και εμπορίας του χαλκού. Ιδιαίτερη ανάπτυξη γνώρισαν η Έγκωμη, η Καλαβασός-Άγιος Δημήτριος, το Μαρώνι-Βούρνες, η Μύρτου-Πηγάδες, η Χαλά Σουλτάν Τεκέ, η Παλαίπαφος και το Κίτιο. Η μεταλλουργία εθεω-

Σαλαμίνα.
Ευαγόρας Α΄,
411-374/3 π.Χ.
Αργυρός σίγλος,
10,67 γρ., 24 χιλ.,
άξονας II:00
Εμπρ.: Κεφαλή
γενειοφόρου
Ηρακλή με
λεοντή, προς τα
δεξιά.
Οπ.: Τράγος
ξαπλωμένος
προς τα δεξιά,
πάνω κόκκος
κριθής
συλλαβική
επιγραφή και τα
αλφαριθμητικά
γράμματα ΕΥ.
ΠΙΤΚ 2002-01-01

ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Από τη Συλλογή του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπέζης Κύπρου

Σαλαμίνα.
Νικοκλής,
περ. 374-361 π.Χ.
Χρυσό 1/3
στατήρα, 2,41 γρ.,
10 χιλ.,
άξονας 5:00
Εμπρ.: Προτομή
Αφροδίτης
προς τα αριστερά,
με πλούσια
διακοσμημένο
στέμμα· στο πεδίο
συλλαβόγραμμα.
Οπ.: Προτομή
Αθηνάς με
κορινθιακό
κράνος προς τα
αριστερά
στο πεδίο
συλλαβογράμματα.
ΠΙΤΚ 1998-05-01

ρείτο ότι προστατευόταν από τους θεούς, όπως φαίνεται από τον γενειοφόρο θεό που οπλισμένος με δόρυ και ασπίδα στέκεται πάνω σε βάση σε σχήμα ταλάντου χαλκού. Το αγαλματίδιο με το «θεό του ταλάντου» βρέθηκε σε ιερό του 12ου αιώνα π.Χ. στην Έγκωμη. Στο τάλαντο δινόταν το σχήμα τεντωμένου δέρματος βοδιού, το οποίο παραπέμπει ίσως στην πρώιμη χρήση των βοοειδών ως μέσου συναλλαγής. Το τάλαντο ήταν μονάδα βάρους και αξίας, ενώ ολόκληρα τάλαντα ή υποδιαιρέσεις τους έχουν βρεθεί όχι μόνο στην Κύπρο αλλά και σε άλλες περιοχές της Μεσογείου.

Το νόμισμα

Η εφεύρεση του νομίσματος, του ενσφραγίστου δηλαδή κερματόμορφου τεμαχίου μετάλλου, το οποίο είχε ένα σταθερό,

προσδιορισμένο βάρος και έφερε αποτυπωμένα τα σύμβολα της αρχής που το εξέδιδε και το εγγυόταν, ανταποκρινόταν αρχικά σε πρακτικές ανάγκες των ανθρώπων. Σταδιακά όμως χρησιμοποιήθηκε και ως μέσο απεικόνισης και επιβολής της εκάστοτε εξουσίας. Το νόμισμα καθίσταται με αυτό τον τρόπο —διαχρονικά και τοπικά— μια πρωτογενής πηγή γνώσης της ιστορίας, της κοινωνίας, της θρησκείας και του πολιτισμού.

Στα τέλη του 7ου και στις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ., στις περιοχές της Λυδίας και της Ιωνίας, στα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας όπου η οικονομία και το εμπόριο είχαν αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό, κόπηκαν τα πρώτα νομίσματα. Ήταν κατασκευασμένα από ήλεκτρο, ένα φυσικό κράμα χρυσού και αργύρου. Αργότερα, στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ., άρχισε και η κοπή χρυσών και αργυρών νομισμάτων στη Λυδία, πιθανότατα κατά τη βασιλεία του Κροίσου. Από τη Λυδία η επι-

Το αγαλματίδιο με το «θεό του ταλάντου» βρέθηκε σε ιερό του 12ου αιώνα π.Χ. στην Έγκωμη. Στο τάλαντο δινόταν το σχήμα τεντωμένου δέρματος βοδιού, το οποίο παραπέμπει ίσως στην πρώιμη χρήση των βοοειδών ως μέσου συναλλαγής.

νόση αυτή μεταλαμπαδεύτηκε στον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο. Τα πρώτα νομίσματα στην Ελλάδα κόπηκαν στην Αίγινα, στην Αθήνα και στην Κόρινθο, τον 6ο αιώνα π.Χ. Οι στατήρες της Αίγινας, γνωστοί ως «χελώνες», οι στατήρες της Κόρινθου γνωστοί ως «πώλοι» και τα τετράδραχμα της πόλης των Αθηνών, οι «γλαύκες», θα αποτελέσουν τα διεθνή νομίσματα των ελληνικών κλασικών χρόνων. Τα αθηναϊκά τετράδραχμα από τον 6ο μέχρι τον 1ο αιώνα π.Χ. θα γνωρίσουν μια πρωτοφανή διάδοση, από την Ιταλία μέχρι τα βόρεια της Ινδίας.

Η εισαγωγή του νομίσματος στην Κύπρο

Στην Κύπρο η εισαγωγή του νομίσματος υπήρξε ένα πρώιμο φαινόμενο που παρατηρείται στο τελευταίο τρίτο του 6ου

αιώνα π.Χ. Η χρήση του νομίσματος εισήχθη από τον ελληνικό κόσμο και κυρίως από την Ιωνία, με την οποία υπήρχαν ισχυροί οικονομικοί και εμπορικοί δεσμοί.

Παρόλο που η Κύπρος, από τα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ., βρισκόταν υπό την κυριαρχία των Περσών και κατέβαλλε φόρο υποτελείας στον Μέγα Βασιλέα της Περσίας, είχε το πρόνομιο της κοπής νομισμάτων. Οι Κύπριοι βασιλείς ακολουθούσαν έναν ενιαίο σταθμητικό κανόνα, με μεγαλύτερο νόμισμα τον αργυρό σίγλο, που ζύγιζε περίπου 11 γραμμάρια, και τις υποδιαίρεσεις του.

Οι κυπριακές πόλεις βασιλεία έκοβαν τα δικά τους νομίσματα από τον 6ο έως τον 4ο αιώνα π.Χ. Στα πρωϊμότερα κυπριακά νομίσματα απεικονίζονται θέματα κυρίως από το ζωικό βασίλειο και από τη μυθολογία, όπως το κριάρι, το λιοντάρι, ο ταύρος, ο αετός, η σφίγγα, η Μέδουσα, ή ακόμη και φυτικές συνθέσεις. Τα εικονογραφικά αυτά θέματα προσδίδουν στο νόμισμα θρησκευτικό και συμβολικό χαρακτήρα. Οι ελληνικές επιγραφές που συχνά συνόδευαν τις παραστάσεις των νομισμάτων ήταν γραμμένες στο κυπριακό συλλαβάριο, σε συντετμημένο τύπο. Το κυπριακό συλλαβάριο είχε υιοθετηθεί από τους Κυπρίους στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (12ο – 11ο αιώνα π.Χ.) και χρησιμοποιήθηκε μέχρι τον 3ο αιώνα π.Χ.

Τον 4ο αιώνα π.Χ. τα περισσότερα νομισματοκοπεία των κυπριακών πόλεων ακολούθησαν έναν άλλο σταθμητικό κανόνα, τον «ροδιακό», και επίσης εισήγαγαν την κοπή χρυσών και χάλκινων νομισμάτων. Τα χάλκινα νομίσματα, όπως και οι μικρές υποδιαίρεσεις των αργυρών νομισμάτων, χρησιμοποιούνταν στις τοπικές συναλλαγές. Η τεχνολογία των νομισματικών τύπων ξεφεύγει από τις ανατολίζουσες επιδράσεις του 6ου και 5ου αιώνα π.Χ. και ακολουθεί αυτήν των ελληνικών νομισμάτων. Στους νομισματικούς τύπους απεικονίζονται κυρίως

θεότητες και ήρωες.

• Σαλαμίνα

Τα νομίσματα του βασιλείου της Σαλαμίνας είναι από τα πρώτα που κόπηκαν στην Κύπρο, στο τελευταίο τρίτο του 6ου αιώνα π.Χ.

Ο βασιλιάς Ευέλθων (560-530/520 π.Χ.) είναι ο πρώτος βασιλιάς το όνομα του οποίου εμφανίζεται στα νομίσματα της Σαλαμίνας. Στον εμπροσθότυπο των νομισμάτων του απεικονίζεται ένα κριάρι, ενώ η επιφάνεια του οπισθότυπου αρχικά παρέμενε άτυπη, ενώ αργότερα έφερε το ankh, το αιγυπτιακό σύμβολο της ζωής. Οι διάδοχοι του Ευέλθοντα υιοθέτησαν τους τύπους των νομισμάτων του και διατήρησαν το

όνομά του στα δικά τους νομίσματα. Οι διάδοχοί του, Φαύσις (περ. 480 π.Χ.), Νικόδαμος (περ. 460 π.Χ.) και Ευάνθης (περ. 450 π.Χ.), είναι γνωστοί μόνο από τα νομίσματά τους, στα οποία αναγράφεται το όνομά τους. Στον οπισθότυπο των νομισμάτων του Ευάνθη καθιερώνεται το κεφάλι του κριαριού σε αντικατάσταση του ankh.

Ο βασιλιάς Ευαγόρας Α΄ της Σαλαμίνας (περ. 411-374/3 π.Χ.), είναι η κορυφαία προσωπικότητα της κυπριακής ιστορίας. Εγκαθίδρυσε στενούς δεσμούς με την Αθήνα και ακολούθησε μια σθεναρή φιλελληνική πολιτική.

Οι τύποι των νομισμάτων του Ευαγόρα Α΄ διαφοροποιούνται εντελώς από τους παραδοσιακούς τύπους που εισήγαγε ο Ευέλθων τον 6ο αιώνα π.Χ. Στον εμπροσθότυπο των νομισμάτων του Ευαγόρα κυριαρχεί η μορφή του Ηρακλή με τον οποίο ο Σαλαμίνιος βασιλιάς ταυτίζεται, ως ιδανικός ηγεμόνας και ευεργέτης της πόλης.

Ο Ευαγόρας εισήγαγε στα νομίσματά του το ελληνικό αλφάβητο, παράλληλα με τη συλλαβική γραφή και, στην προσπάθειά του να ενισχύσει τα οικονομικά του βασιλείου του με

Κίτιον.
Μιλκιάθων, 392-362/1 π.Χ.
Χρυσό 1/2
στατήρα, 4,15
γρ., 14,5 χιλ.,
άξονας 3:00
Εμπρ.: Ηρακλής
βαδίζει προς τα
δεξιά, κρατεί
τόξο στο
αριστερό χέρι
και ρόπαλο στο
δεξί, λεοντή
κρέμεται από το
αριστερό του
χέρι, στο πεδίο
δεξιά το
σύμβολο ankh.
Οπ.: Λιοντάρι
κατασπαράσσει
γονατισμένο
ελάφι προς τα
δεξιά·
φοινικική
επιγραφή.
ΠΠΚ 1998-03-03

Πάφος.
Στάσανδρος, δεύτερο μισό
5ου αι. π.Χ.
Αργυρό 1/3 σίγλου, 2,28 γρ.,
15 χιλ., άξονας 1:00
Εμπρ.: Ταύρος όρθιος προς
τα αριστερά, πάνω
φτερωτός ηλιακός δίσκος.
Οπ.: Αετός όρθιος προς τα
αριστερά στο πεδίο δεξιά
κλαδί ελιάς·
συλλαβική επιγραφή.
ΠΙΤΚ 1984-01-29

την έναρξη του Κυπριακού Πολέμου εναντίον των Περσών (περ. 390 π.Χ.), εξέδωσε χρυσά νομίσματα.

Οι προτομές των ελληνικών θεοτήτων χαρακτηρίζουν την τυπολογία των νομισμάτων που έκοβαν οι διάδοχοι του Ευαγόρα Α΄. Ο υιός του, Νικοκλής, (373-361 π.Χ.), εισάγει στα νομίσματα του την απεικόνιση της Αθηνάς και της Αφροδίτης, η οποία διατηρήθηκε σε όλες τις κοπές της Σαλαμίνας μέχρι το τέλος του βασιλείου. Τα νομίσματα του Ευαγόρα Β΄ ακολουθούν το «ροδιακό» σταθμητικό κανόνα. Ο Ευαγόρας Β΄ διατήρησε τους τύπους του προκατόχου του, αλλά στα νομίσματά του η Αφροδίτη φέρει πυργωτό διάδημα, ενδεικτικό της ιδιότητάς της ως προστάτιδας της πόλης. Την απεικόνιση

αυτή συναντούμε και στα νομίσματα του Πνυταγόρα (351-332 π.Χ.) και του Νικοκρέοντα (332-310 π.Χ.). Νομίσματα στη Σαλαμίνα κόπηκαν και από τον Μενέλαο ο οποίος προφανώς βασίλεψε μετά το θάνατο του Νικοκρέοντα. Φέρουν τα αρχικά του και ακολουθούν τους ίδιους τύπους με αυτούς του Νικοκρέοντα.

• Κίτιο

Στο φοινικικό βασίλειο του Κιτίου, τα πρώτα νομίσματα κόπηκαν στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. και αποτελούν μια από τις σημαντικότερες μαρτυρίες για τη φοινικική δυναστεία του Κιτίου. Τα νομίσματα του Βααλμίλκ Α΄, (περ. 479-449 π.Χ.), εισάγουν, στον εμπροσθότυπο, τον Ηρακλή-Melkart

Αμαθούς.
Επίπαλος, 370-360 (?) π.Χ.
Αργυρό δίδραχμο, 6,19 γρ.,
20 χιλ., άξονας 3:00
Εμπρ.: Λιοντάρι
ξαπλωμένο προς τα δεξιά,
πάνω αετός πετά προς τα
δεξιά συλλαβική
επιγραφή.
Οπ.: Προτομή λιονταριού
προς τα δεξιά· συλλαβική
επιγραφή.
ΠΙΤΚ 1986-03-01

μαχόμενο και στον οπισθότυπο ένα καθιστό λιοντάρι. Τα νομίσματα του υιού του, Οζβαάλ (449-425/20 π.Χ.), και των διαδόχων του, διατηρούν στον εμπροσθότυπο τον Ηρακλή, ενώ στον οπισθότυπο εισάγουν την παράσταση του λιονταριού που επιτίθεται σε ελάφι. Οι δύο αυτοί τύποι παρέμειναν αναλλοίωτοι μέχρι τις τελευταίες κοπές του βασιλείου.

Τα πρώτα χρυσά και χάλκινα νομίσματα στο Κίτιο κόπηκαν από το βασιλιά Μιλκιάτων (392-361 π.Χ.) και η κοπή τους συνεχίστηκε από τον διάδοχο του, Πουμαϊάτων (362/1-312 π.Χ.), τελευταίο βασιλιά της φοινικικής δυναστείας του Κιτίου.

•Πάφος

Τα πρώτα νομίσματα της Πάφου άρχισαν να εκδίδονται από τα τέλη του 6ου αιώνα. Οι πρώιμοι αυτοί νομισματικοί τύποι παρουσιάζουν στον εμπροσθότυπο έναν ταύρο και στον οπισθότυπο το κεφάλι ενός αετού.

**Οι κυπριακές πόλεις βασίλεια
έκοβαν τα δικά τους νομίσματα
από τον 6ο έως τον 4ο αιώνα π.Χ.**

**Στα πρωϊμότερα κυπριακά
νομίσματα απεικονίζονται θέματα
κυρίως από το ζωικό βασίλειο και
από τη μυθολογία, όπως το κριάρι,
το λιοντάρι, ο ταύρος, ο αετός, η
σφίγγα, η Μέδουσα, ή ακόμη και
φυτικές συνθέσεις.**

Από τα μέσα μέχρι και το τέλος του 5ου αιώνα π.Χ., στον εμπροσθότυπο απεικονίζεται πάνω από τον ταύρο ένας φτερωτός ηλιακός δίσκος και στον οπισθότυπο απεικονίζεται ένας αετός που πετά και ακολούθως ένας αετός που στέκεται.

Οι περισσότεροι από τους βασιλείς, τα ονόματα των οποίων αναφέρονται στα νομίσματα της Πάφου, είναι γνωστοί μόνο από τις επιγραφές στα νομίσματα. Οι βασιλείς της Πάφου είχαν επίσης το αξίωμα του αρχιερέα στον περίφημο ναό της Αφροδίτης στην Παλαίπαφο.

Από τις αρχές του 4ου αιώνα π.Χ., η Αφροδίτη, η μεγάλη

Λάπηθος.
Άγνωστος
βασιλιάς, περ.
425 π.Χ.
Αργυρός σίγλος,
10,99 γρ., 20 χιλ.,
άξονας 5:00
Εμπρ.: Κεφαλή
Αθηνάς με
κορινθιακό
κράνος προς τα
αριστερά.
Οπ.: Κεφαλή
γενειοφόρου
Ηρακλή με
λεοντή προς τα
δεξιά.
ΠΙΤΚ 1985-02-02

θεά της Πάφου, εμφανίζεται στα νομίσματα της πόλης, όπως για παράδειγμα στο σπάνιο σίγλο του Τιμοχάρη (385 π.Χ.). Μια άλλη σειρά χρυσών, αργυρών και χάλκινων νομισμάτων, του 4ου αιώνα π.Χ., φέρει στον εμπροσθότυπο την κεφαλή της θεάς και στον οπισθότυπο ένα περιστέρι και αργότερα ένα ρόδο.

Τα αργυρά νομίσματα της Πάφου του 4ου αιώνα δεν αλλάζουν σταθμητικό κανόνα, σε αντίθεση με άλλα κυπριακά νομισματοκοπεία, όπως της Σαλαμίνας, του Κιτίου και της Αμαθούντας, που ακολούθησαν το «ροδιακό» σταθμητικό κανόνα.

Οι προτομές των ελληνικών θεοτήτων χαρακτηρίζουν την τυπολογία των νομισμάτων που έκοβαν οι διάδοχοι του Εναγόρα Α΄. Ο υιός του, Νικοκλής, εισάγει στα νομίσματα του την απεικόνιση της Αθηνάς και της Αφροδίτης, η οποία διατηρήθηκε σε όλες τις κοπές της Σαλαμίνας μέχρι το τέλος του βασιλείου.

•Αμαθούς

Ο πληθυσμός του βασιλείου της Αμαθούνας αποτελείτο από το αυτόχθονο στοιχείο, τους ονομαζόμενους από τους μελετητές, Ετεοκύπριους. Οι Ετεοκύπριοι είχαν τη δική τους γλώσσα η οποία δεν έχει ακόμη αποκρυπτογραφηθεί.

Τα πρώτα νομίσματα που κόπηκαν στην Αμαθούνα χρονολογούνται στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. Ο καθιερωμένος τύπος των νομισμάτων της Αμαθούνας παρουσιάζει ένα ξαπλωμένο λιοντάρι στον εμπροσθότυπο και την προτομή λιονταριού στον οπισθότυπο.

Τα νομίσματα που κόπηκαν τον 4ον αιώνα π.Χ. ακολουθούν το «ροδιακό» σταθμητικό κανόνα. Μια σειρά τετράβολων που χρονολογείται γύρω στο 350 π.Χ. αποδίδεται στο βασιλιά Ρόικο.

•Μάριον

Τα πρώτα νομίσματα που αποδίδονται στο Μάριο είναι οι σίγλοι του Σασμά (470-450 π.Χ.), που απεικονίζουν στον εμπροσθότυπο ένα λιοντάρι και

στον οπισθότυπο ένα κριάρι μ' ένα γυμνό νέο (τον Φρίξο;). Μετά το 450 π.Χ. ο βασιλιάς Στασίκοικος Α΄ ο οποίος εξέδωσε μια σημαντική σειρά νομισμάτων που απεικονίζουν στον εμπροσθότυπο την κεφαλή του Απόλλωνα και στον οπισθότυπο μια παράσταση που θυμίζει ένα άλλο μύθο, την αρπαγή της Ευρώπης από το Δία μεταμορφωμένο σε ταύρο. Ο διάδοχος του, Τιμοχάρης (αρχές 4ου αιώνα π.Χ.) χρησιμοποίησε τις ίδιες μήτρες αλλάζοντας μόνο το όνομα του βασιλιά. Στα νομίσματα του Μαρίου αναγράφεται το όνομα της πόλης κάτι που συνήθως δεν συναντούμε στα αρχαία κυπριακά νομίσματα.

Τον 4ο αιώνα π.Χ. κόβονται στο Μάριον χρυσά και χάλκινα νομίσματα. Τα αργυρά ακολουθούν τον «ροδιακό» σταθμητικό κανόνα και απεικονίζουν δύο θεότητες, τον Δία και την Αφροδίτη.

Ο Στασίκοικος Β΄, ο οποίος βασίλεψε πιθανότατα μετά το 330 π.Χ. έκοψε χρυσά, αργυρά και χάλκινα νομίσματα.

•Σόλοι

Αν και οι Σόλοι υπήρξαν σημαντικό βασίλειο στην κλασική περίοδο, όπως συνάγεται από γραπτές πηγές, η νομισματοκοπία του βασιλείου αυτού δεν είναι ακόμη καλά γνωστή. Χρυσά νομίσματα που απεικονίζουν το κεφάλι της Αφροδίτης και του Απόλλωνα και χρονολογούνται μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) αποδίδονται στον τελευταίο βασιλιά των Σόλων, Εύνοστο (312 π.Χ.).

•Λάπηθος

Στα τέλη του 6ου αιώνα και τις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. η Λάπηθος ήταν ένα καλά οργανωμένο βασίλειο με το νομισματοκοπείο της να είναι από τα πρώτα που λειτούργησαν στο νησί. Τα ονόματα των βασιλέων που επιγράφονται στα νομίσματα είναι είτε ελληνικά, είτε φοινικικά, ενώ αποδίδονται σχεδόν πάντοτε στο φοινικικό αλφάβητο.

Ιδάλιον.
Στασίκυπρος,
περ. 460-450
π.Χ.

Αργυρό 1/3
σίγλου, 3,51 γρ.,
18 χιλ., άξονας
1:00

Εμπρ.: Σφίγγα
καθισμένη προς
τα αριστερά
στο πεδίο
συλλαβόγραμμα.

Οπ.: Ανθος
λωτού, στο
πέδιο αριστερά
φύλλο κισσού
και δεξιά
αστράγαλος.
ΠΙΤΚ 1994-01-01

Πτολεμαῖος Β΄ Φιλάделφος (285/4-246 π.Χ.),
περ. 253/2-249/8 π.Χ., Κίτιον
Αργυρό τετράδραχμο, 14,28 γρ., 27 χιλ., άξονας 11:00
Εμπρ.: Κεφαλή Πτολεμαίου Α΄ προς τα δεξιά.
Οπ.: Αετός με κλειστές φτερούγες όρθιος προς τα
αριστερά, πάνω σε κεραυνό·
η επιγραφή ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ.
ΠΙΤΚ 1994-04-01

Πτολεμαῖος Ε΄ Επιφανής,
(205/4-181/0 π.Χ.), 204/3 π.Χ. Σαλαμίνα
Χρυσό οκτάδραχμο, 27,73 γρ., 29 χιλ., άξονας 12:00
Εμπρ.: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ Φιλαδέλφου προς τα δεξιά.
Οπ.: Διπλό κέρας αφθονίας· η επιγραφή ΑΡΣΙΝΟΗΣ-
ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ.
ΠΙΤΚ 1992-04-01

Στους τύπους των νομισμάτων της Λαπήθου κυριαρχεί η απεικόνιση της θεάς Αθηνάς και του ήρωα Ηρακλή.

•Ιδάλιον

Οι παλαιότερες κοπές του Ιδαλίου χρονολογούνται στις αρχές του 5ου αιώνα και φέρουν στον εμπροσθότυπο μια καθιστή σφίγγα και στον οπισθότυπο ένα έγκοιλο τετράγωνο το οποίο θα αντικατασταθεί αργότερα από ένα άνθος λωτού. Οι επιγραφές στα νομίσματα φέρουν μέρος του ονόματος του βασιλιά και το εθνικό όνομα της πόλης. Μια σειρά νομισμάτων αποδίδεται στο βασιλιά Στασίκυπρο το όνομα του οποίου αναγράφεται στη γνωστή πινακίδα του Ιδαλίου.

Μέγας Αλέξανδρος (336-323 π.Χ.), Πάφος Αργυρό τετράδραχμο, 17,05 γρ., 27 χιλ., άξονας 6:00 Εμπρ.: Κεφαλή αγένειου Ηρακλή με λεοντή, προς τα δεξιά· ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ/ κρυμμένο στη λεοντή. Οπ.: Δίας ένθρονος προς τα αριστερά, κρατεί αετό στο δεξί χέρι, ενώ στηρίζει το αριστερό σε σκήπτρο στο πεδίο αριστερά το μονόγραμμα της Πάφου· η επιγραφή ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ/ΒΑΣΙΛΕΩΣ/ ΠΙΤΚ 1991-01-09

Όταν ο φοίνικας βασιλιάς Οζβάαλ του Κιτίου κατέλαβε την πόλη και την ενσωμάτωσε στο βασίλειό του γύρω στο πρώτο μισό του 5ου αιώνα π.Χ., η ανεξάρτητη νομισματοκοπία του βασιλείου τερματίστηκε.

Μέγας Αλέξανδρος (336-323 π.Χ.)

Με την κάθοδο του Μεγάλου Αλεξάνδρου στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου το 332 π.Χ., οι κυπριακές πόλεις-βασίλεια προσχώρησαν στις δυνάμεις του.

Ο Μέγας Αλέξανδρος είχε υιοθετήσει το αθηναϊκό νομισματικό σύστημα που ήταν ήδη ευρύτατα διαδεδομένο και κατάφερε να προσδώσει στα νομίσματά του οικουμενικό χαρακτήρα.

Αντικατοπτρίζουν το πανελλήνιο πνεύμα με την απεικόνιση του ήρωα Ηρακλή, του Ολύμπιου Δία, της Αθηνάς και της θεάς Νίκης. Για περισσότερο από δύο αιώνες αποτέλεσαν το διεθνές νόμισμα της Ελληνιστικής εποχής, «κοινόν τοις πάσι».

Τα αργυρά τετράδραχμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου κόβονταν σε τεράστιες ποσότητες για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της αυ-

τοκρατορίας του η οποία εκτεινόταν από τα Καρπάθια όρη μέχρι τον Ινδό ποταμό. Λειτουργούσαν 31 νομισματοκοπεία, από την Μακεδονία μέχρι τη Βαβυλώνα.

Οι Κύπριοι βασιλείς ακολουθήσαν το νέο νομισματικό σύστημα και τους τύπους του Αλεξάνδρου, ενώ οι κοπές των κυπριακών βασιλείων ξεχωρίζουν μόνο από τα σύμβολα ή τα γράμματα στο πεδίο του νομίσματος.

Η κοπή των αλεξανδρινών νομισμάτων συνεχίστηκε και μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ενώ παράλληλα η τοπική νομισματοκοπία των πόλεων-βασιλείων ξανάρχισε και συνεχίστηκε μέχρι τη διάλυση των βασιλείων στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ., από τον Πτολεμαίο Α΄.

Διαμάχη διαδόχων και Πτολεμαίοι της Αιγύπτου (323-30 π.Χ.)

Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, το 323 π.Χ., άρχισε ο αγώνας των στρατηγών του να κληρονομήσουν τη διαμελισμένη αυτοκρατορία. Το 306 π.Χ., ο γιος του Αντίγονου του Μονόφθαλμου, Δημήτριος, ο επονομαζόμενος

«Πολιορκητής», έπλευσε στην Κύπρο και σε μια από τις πιο σκληρές και αποφασιστικές ναυμαχίες της αρχαιότητας, κατέστρεψε το στόλο του Πτολεμαίου και κατέλαβε το νησί, το οποίο κράτησε μέχρι το 295 π.Χ. Ο Δημήτριος απαθανάτισε τη νίκη του επί του Πτολεμαίου στα αργυρά τετράδραχμα που έκοψε στο νομισματοκοπείο της Σαλαμίνας μεταξύ του 300 και του 295 π.Χ.

Με την τελική επικράτηση του Πτολεμαίου Α΄, το 295 π.Χ., η νομισματική παραγωγή στην Κύπρο ακολουθεί τον πτολεμαϊκό σταθμητικό κανόνα. Το πορ-

τρέτο του Πτολεμαίου Α΄ και ο αετός του Δία υιοθετείται από τους διαδόχους του στις αργυρές κοπές, σε μια προσπάθεια πολιτικής επιβολής και διατηρείται μέχρι το τέλος της δυναστείας.

Από το 261/0 π.Χ. κόβονται και χρυσά νομίσματα, τα οποία απεικονίζουν στον εμπροσθότυπο την κεφαλή της βασίλισσας Αρσινόης Φιλαδέλφου και στον οπισθότυπο ένα διπλό κέρασ αφθονίας ενώ φέρουν το έτος βασιλείας και τα αρχικά πόλεων, που αντιστοιχούν στα τρία σημαντικά νομισματοκοπεία

Με την τελική επικράτηση του Πτολεμαίου Α΄, το 295 π.Χ., η νομισματική παραγωγή στην Κύπρο ακολουθεί τον πτολεμαϊκό σταθμητικό κανόνα. Το πορτρέτο του Πτολεμαίου Α΄ και ο αετός του Δία υιοθετείται από τους διαδόχους του στις αργυρές κοπές.

στο νησί: στην Πάφο, στη Σαλαμίνα και στο Κίτιο. Η λατρεία της Αρσινόης είχε εισαχθεί στο νησί λίγο πριν από τον θάνατο της, το 270 π.Χ. Στο όνομά της ο σύζυγός της ίδρυσε στο νησί διάφορες πόλεις, όπως αυτή στη θέση του αρχαίου Μαρίου.

Τα νομίσματα που έκοψε η βασίλισσα Κλεοπάτρα Ζ΄ (51-30 π.Χ.) στην Κύπρο ήταν και τα τελευταία της ελληνιστικής περιόδου.

Η Κύπρος ρωμαϊκή επαρχία (30 π.Χ. — 330 μ.Χ.)

Το 30 π.Χ. η Κύπρος γίνεται ρωμαϊκή επαρχία. Η νομισματοκοπία στο νησί ακολουθεί το ομοιογενές νομισματικό σύστημα που είχαν επιβάλει οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες σε όλη την επικράτειά τους.

Το 26 π.Χ., επί αυτοκράτορα Αυγούστου (30 π.Χ. — 14 μ.Χ.) παράγονται στο νησί τα πρώτα ρωμαϊκά νομίσματα. Από την εποχή του αυτοκράτορα Κλαυδίου (41-54), το «Κοινόν των Κυπρίων» αναλαμβάνει την κοπή των χάλκινων νομισμάτων στο νησί. Το Κοινόν των Κυπρίων συστάθηκε κατά τον 2ο αιώνα

Βεσπασιανός (69-79 μ.Χ.), 76/77 μ.Χ., Αργυρό τετράδραχμο, 12,43 γρ., 25 χιλ., άξονας 12:00
Εμπρ.: Κεφαλή Βεσπασιανού με δάφνινο στεφάνι προς τα αριστερά η επιγραφή ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ.
Οπ.: Ναός της Αφροδίτης στην Πάφο η επιγραφή ΕΤΟΥΣ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ.
ΠΙΤΚ 1985-01-10

π.Χ. ως ένωση των αντιπροσώπων όλων των κυπριακών πόλεων, οι οποίοι συγκεντρώνονταν κυρίως για θρησκευτικούς λόγους αλλά και για να τιμήσουν τους ηγεμόνες.

Οι επιγραφές αλλά και οι τύποι του οπισθότυπου προσδίδουν στις νομισματικές εκδόσεις τον κυπριακό χαρακτήρα τους, με την απεικόνιση του Σαλαμίνιου Δία και του ναού της Αφροδίτης στην Πάφο.

Η ρωμαϊκή νομισματική παραγωγή στην Κύπρο διακόπηκε επί Σεβήρου Αλεξάνδρου (222-235). Μετά από αυτόν, κυκλοφορούσαν στο νησί τα νομίσματα που εξέδιδαν οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες στη Ρώμη και σε άλλα νομισματοκοπεία.

Κλαύδιος, 41-54 μ.Χ. Χάλκινο sestertius,
18,84 γρ., 34 χιλ., άξονας 12:00
Εμπρ.: Κεφαλή Κλαυδίου με δάφνινο
στεφάνι προς τα αριστερά
η επιγραφή [TI CLAVD]IVS CAESAR
[AVG P M TR P] IMP CPM TP.
Οπ.: ΚΟΙΝΟ - ΚΥΠΡΙ-ΩΝ
μέσα σε δάφνινο στεφάνι.
ΠΙΤΚ 1964-01-01

Ισαάκιος Κομνηνός, 1184-1191, Άσπρο τραχύ από
ήλεκτρο, 3,76 γρ., 32 χιλ., άξονας 6:00
Εμπρ.: Ο Χριστός όρθιος ευλογεί με το δεξί χέρι και
κρατεί ευαγγέλιο. IC XC
Οπ.: Ο Ισαάκιος Κομνηνός αριστερά, όρθιος κατά
μέτωπον στέφεται από την Παναγία ο Ισαάκιος κρατεί
σταυροφόρο σκήπτρο στο δεξί χέρι και ακακία στο
αριστερό. ΙΣΑΑΚΙΟΣ ΔΕΣΠΟΤΙΣ
ΠΙΤΚ 1995-06-01

Ηράκλειος (610-641), 626/7, Κωνσταντία(ς)
Χάλκινος φόλλις, 6,17 γρ., 24 χιλ., άξονας 6:00
Εμπρ.: Ηράκλειος στο κέντρο, Ηράκλειος Κωνσταντίνος
δεξιά, Μαρτίνα αριστερά.
Οπ.: Μ (40 νούμνια), ANNO XVII (17ο έτος βασιλείας),
ΚΥΠΡ (κυπριακό νομισματοκοπείο).
ΠΙΤΚ 1998-01-01

Ιάκωβος Β', 1460-1473, Λευκωσία
Αργυρό γρόσο, 3,78 γρ., 27 χιλ., άξονας 3:00
Εμπρ.: Ο βασιλιάς έφιππος προς τα δεξιά.
ΙΑ COBO DEI G
Οπ.: Σταυρός της Ιερουσαλήμ.
R IERVSALEM CIPRI ET A
ΠΙΤΚ 1977-01-04

Η Κύπρος μέρος του βυζαντινού κόσμου (330-1191μ.Χ)

Η Κωνσταντινούπολη, η Νέα Ρώμη, ιδρύθηκε το 330 και το έτος αυτό θεωρείται ως η αρχή της βυζαντινής περιόδου στην Κύπρο. Η Κύπρος υπήρξε μέρος του βυζαντινού κόσμου, όχι μόνο κατά την περίοδο που ανήκε διοικητικά στο βυζαντινό κράτος (330-1191), αλλά και καθ' όλη την ιστορική της πορεία μέχρι την κατάκτηση της από τους Οθωμανούς Τούρκους το 1571, όταν ένωσε τις ελπίδες της με τον υπόλοιπο υπόδουλο ελληνισμό για απελευθέρωση.

Η Κύπρος, ως επαρχία της βυζαντινής αυτοκρατορίας, ακολούθησε το ενιαίο νομισματικό σύστημα έχοντας νόμισμα που προερχόταν από τα ελεγμένα από το κράτος μεγά-

Ο Γουίδος εισήγαγε το δηνάριο, το νόμισμα που ήταν σε ευρεία χρήση τον 12ον αιώνα στο λατινικό βασίλειο της Ιερουσαλήμ, στην κομητεία της Τρίπολης και στο πριγκιπάτο της Αντιοχείας. Το δηνάριο ήταν φτιαγμένο από κράμα ασημόχαλκου με χαμηλή περιεκτικότητα σε ασήμι, και ένα βυζάντιο ισοδυναμούσε με σαράντα οκτώ δηνάρια.

λα νομισματοκοπεία. Το βυζαντινό νόμισμα δεν αποτελούσε μόνο μια ισχυρή διεθνή νομισματική μονάδα στην εποχή του, αλλά υπήρξε και μέσο έκφρασης της αυτοκρατορικής εξουσίας και ιδεολογίας.

Τα πρώτα νομίσματα της βυζαντινής περιόδου στην Κύπρο κόπηκαν τον 7ο αιώνα στην Κωνσταντία, στη διάρκεια της στάσης του Ηρακλείου Εξάρχου της Αφρικής και του υιού του Ηρακλείου, μετέπειτα αυτοκράτορα. Τα νομίσματα ήσαν χάλκινα, ο φύλλος (40 νούμια) και υποδιαίρεσεις του, και έφεραν τον Ηράκλειο μόνον ή μαζί με τον υιό του. Αργότερα κόπηκαν νέοι φύλλοι στην Κωνσταντία, στη διάρκεια της βασιλείας του Ηρακλείου (610-641) και ξανά, στη διάρκεια της βασιλείας του Κωνσταντίνου Δ' (668-685) για την υστεροσήμανση μερικών ελαφρών φύλλων του Κωνσταντίνου Β' (641-668).

Στα τέλη του 12ου αιώνα ο Ισαάκιος Δούκας Κομνηνός κατέλαβε πραξικοπηματικά την εξουσία στην Κύπρο και ανακήρυξε τον εαυτό του ανεξάρτητο δεσπότη. Ο Ισαάκιος, στην προσπάθειά του να επιβάλει και να προβάλει την εξουσία του, εξέδωσε νομίσματα στο δικό του όνομα κατά τα βυζαντινά πρότυπα. Τα νομίσματα του Ισαάκιου κόβονται σε τρεις παραδοσιακές υποδιαίρεσεις: (α) τα σκυφωτά (κοίλα) άσπρα τραχεία από ήλεκτρο, με αξία ενός τρίτου του υπέρπυρου, (β) τα σκυφωτά από ασημόχαλκο και (γ) τα χαμηλής αξίας, χάλκινα τεταρτηρά. Το 1191 ο Άγγλος βασιλιάς Ριχάρδος Λεοντόκαρδος, ενώ ηγείτο της Τρίτης Σταυροφορίας, ήρθε σε σύγ-

Ερρίκος Β' (πρώτη βασιλεία), 1285-1306, Λευκωσία
Αργυρό γρόσο, 4,78 γρ., 26 χιλ., άξονας 12:00

Εμπρ.: Ο βασιλιάς ένθρονος, κρατεί σκήπτρο στο δεξί χέρι και σταυροφόρο σφαίρα στο αριστερό.
hEnRI REI DE OP.: Λέων της Κύπρου.
IERVSALEM ED CHIPR
ΠΙΤΚ 1991-01-16

κρουση με τον Ισαάκιο Κομνηνό και κατέλαβε την Κύπρο.

Φραγκοκρατία (1192-1489)

Η κυριαρχία των Λουζινιανών στην Κύπρο άρχισε την άνοιξη του 1192 όταν ο εκδιωχθείς βασιλιάς της Ιερουσαλήμ Γουίδος Λουζινιανός αγόρασε το νησί από τον βασιλιά της Αγγλίας Ριχάρδο Λεοντόκαρδο.

Φτάνοντας στην Κύπρο ο Γουίδος εισήγαγε το δηνάριο, το νόμισμα που ήταν σε ευρεία χρήση τον 12ο αιώνα στο λατινικό βασίλειο της Ιερουσαλήμ, στην κομητεία της Τρίπολης και στο πριγκιπάτο της Αντιοχείας. Το δηνάριο ήταν φτιαγμένο από κράμα ασημόχαλκου με χαμηλή περιεκτικότητα σε ασήμι, και ένα βυζάντιο ισοδυναμούσε με σαράντα οκτώ δηνάρια.

Παράλληλα με τα δηνάρια κυκλοφορούσαν τα λευκά βυζάντια (ένα τρίτο του υπέρπυρου) από ήλεκτρον, τα οποία αποτέλεσαν τη βασική νομισματική μονάδα. Η εικονογραφία των βυζαντίων κράτησε στοιχεία από το βυζαντινό χαρακτήρα της με την απεικόνιση του Χριστού και του Λουζινιανού βασιλιά όρθιου να φορεί βυζαντινά τελετουργικά ρούχα.

Τα νομίσματα αυτά, αν και έπαψαν να κόβονται τον 14ο αιώνα, εξακολούθησαν να χρησιμοποιούνται ως λογιστική μονάδα στη διάρκεια του μεσαιωνικού βασιλείου.

Ο βασιλιάς Ούγος Γ΄ (1267-1284) έκοψε δηνάρια και βυζάντια, αντικαθιστώντας στα δηνάρια τις λατινικές επιγραφές με γαλλικές και επαναφέροντας τον τίτλο του βασιλιά της Ιερουσαλήμ. Στον οπισθότυπο των δηναρίων απεικονίζεται το έμβλημα του βασιλείου της Κύπρου, ένας εστεμμένος όρθιος λέοντας. Επί βασιλείας Ερρίκου Β΄ (1285-1324) εισάγεται ένα νέο νόμισμα, το γρόσο, με μεγάλη περιεκτικότητα σε άργυρο,

κατά μίμηση μιας παρόμοιας μεταρρύθμισης στη Γαλλία, όπου ο βασιλιάς Λουδοβίκος εισήγαγε το gros tournois. Το κυπριακό γρόσο είχε την αξία μισού βυζαντίου και ισοδυναμούσε με είκοσι τέσσερα ασημόχαλκα δηνάρια. Το γρόσο και η υποδιαίρεσή του με τη μιστή αξία, το ημίγροσο (12 δηνάρια), έγινε το επίσημο νόμισμα της Κύπρου και παρέμεινε σε κυκλοφορία μέχρι το τέλος της φραγκοκρατίας.

Στην εμπρόσθια όψη του νομίσματος εικονίζεται ο βασιλιάς καθήμενος σε θρόνο με ψηλό ερεισίνωτο, να φέρει στέμμα και να κρατεί σκήπτρο στο δεξί χέρι και σταυροφόρο σφαίρα στο αριστερό. Στην οπίσθια όψη εικονίζεται ο εστεμμένος λέων της Κύπρου ο οποίος αργότερα αντικαταστάθηκε από τον σταυρό της Ιερουσαλήμ. Οι επιγραφές αναφέρονται στο όνομα του βασιλιά και στον τίτλο του, ως βασιλιά της

Κύπρου και της Ιερουσαλήμ.

Ο Πέτρος Α΄ (1359-1369), υιός και διάδοχος του Ούγου Δ΄, υπήρξε ο πιο φιλοπόλεμος και ριψοκίνδυνος από όλους τους Λουζινιανούς βασιλείς. Τα νομίσματά του εκφράζουν την προσωπικότητά του, καθώς για πρώτη φορά εικονίζουν το βασιλιά να κρατά ένα γυμνό ξίφος, αντί σκήπτρο. Η παρασταση αυτή παραπέμπει στο Τάγμα του Ξίφους, το οποίο είχε ιδρύσει προκειμένου να ανακαταλάβει τους Αγίους Τόπους.

Μεγάλοι αριθμοί από τα γρόσα και τα ημίγροσα που εξέδωσαν αυτή την περίοδο ο Ερρίκος Β΄, ο Ούγος Δ΄ (1324-1359), ο Πέτρος Α΄ και ο Πέτρος Β΄ (1369-1382), έχουν διασωθεί σε θησαυρούς.

Ο Ιανός (1398-1432) εξέδωσε επίσης μια νέα υποδιαίρεση, το χάλκινο σιζήνιο, προκειμένου να ανταπεξέλθει στις πιέσεις που δεχόταν η οικονομία του νησιού, τόσο από τη συμφωνία με τους Γενουάτες το 1403, οι οποίοι είχαν ήδη κα-

Αικατερίνη Κορνάρο, 1474-1489, Λευκωσία
Αργυρό γρόσο, 3,61 γρ., 26 χιλ.,
άξονας 3:00
Εμπρ.: Η βασίλισσα ένθρονη
Σ και Ρ στο πεδίο αριστερά και δεξιά αντίστοιχα.
KATERINA VENETA REGINA
Οπ.: Σταυρός της Ιερουσαλήμ.
IERSALEM CIPRI ET ARMENIA
ΠΙΤΚ 1977-01-05

Ιερώνυμος Πρίολι,
1559-1567, Βενετία
Καρτζί, ασημοχαλκός,
0,40 γρ., 14 χιλ.,
άξονας 3:00
Εμπρ.: Λέων προς τα
αριστερά.
S MARCVS VENETVS
Οπ.: Σταυρός.
HIERON PRIOLI DVX
ΠΙΤΚ 1985-03-04

ταλάβει την πόλη της Αμμοχώστου, όσο και λόγω των εξόδων της ανεπιτυχούς εκστρατείας του βασιλιά εναντίον της Αμμοχώστου τον επόμενο χρόνο.

Η διαμάχη για την εξουσία έφερε αντιμέτωπους από τη μια τη νόμιμη κληρονόμο του θρόνου των Λουζινιανών, Καρλόττα, (1458-1459) (κόρη της Ελένης Παλαιολογίνας και του βασιλιά Ιωάννη Β' 1432-1458), και από την άλλη το νόθο υιό του Ιωάννη, Ιάκωβο. Τα νομίσματα της Καρλόττας κόπηκαν στη διάρκεια ενός έτους και δεν απεικονίζουν τη βασίλισσα, αλλά τον εσπερμένο θυρεό των Λουζινιανών. Τα γρόσα του Ιακώβου (1468-1473), τα οποία ακολουθούν ένα νέο νομισματικό τύπο, είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά και εικονίζουν

τον βασιλιά έφιππο με το σπαθί στο χέρι, παραπέμποντας στην επιτυχία του να ανακαταλάβει την Αμμόχωστο από τους Γενουάτες τον Ιανουάριο του 1464. Τα ημίγροσά του, που εικονίζουν το πορτρέτο του βασιλιά και είναι εξαιρετικά σπάνια σήμερα, είναι επηρεασμένα από το ουμανιστικό πνεύμα της Αναγέννησης που επικρατούσε στην Ευρώπη. Το 1468 ο Ιάκωβος παντρεύτηκε την Αικατερίνη Κορνάρο, υιοθετημένη κόρη της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας. Μετά τον θάνατο του Ιακώβου Β', το 1473, η Βενετή σύζυγός του έγινε βασίλισσα της Κύπρου και στη συνέχεια συμβασίλισσα με τον ανήλικό υιό της Ιάκωβο Γ'. Με τον θάνατο του Ιακώβου Γ' σε ηλικία ενός έτους, η Αικατερίνη παραμένει μόνη βασίλισ-

Μαρκαντώνιος
Βραγαδίνος, μετά το 1570,
Αμμόχωστος
Χάλκινο βυζάντιο, 3,34
γρ., 29 χιλ., άξονας 6:00
Εμπρ.: Φτερωτός λέων του
Αγίου Μάρκου.
PRO REGNI CYPRI
PRESSIDIO 1570
Οπ.: Ερωτιδέας πετά
πάνω από την επιγραφή:
VENETORV FIDES
INVIOLABILIS BISANTE I F
ΠΙΤΚ 1985-03-07

σα μέχρι την παραίτησή της το 1489 και την μεταβίβαση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στη Γαληνοτάτη Δημοκρατία. Τα νομίσματα που εξέδωσε η Αικατερίνη Κορνάρο είναι τα τελευταία του φράγκικου βασιλείου της Κύπρου.

Βενετοκρατία (1489-1571)

Η βενετική περίοδος αρχίζει επίσημα το 1489, όταν η Δημοκρατία της Βενετίας ανάγκασε την Αικατερίνη Κορνάρο να παραιτηθεί από τα δικαιώματά της και να εκχωρήσει την Κύπρο στη βενετική πολιτεία. Η παρουσία των βενετών εμπόρων στην Κύπρο χρονολογείται από το τέλος του 12ου αιώνα και ενισχυόταν στη διάρκεια της φραγκοκρατίας από τους διάφορους Λουζινιανούς βασιλείς. Από τα πρώτα χρόνια της βενετικής διακυβέρνησης το νομισματικό σύστημα της Κύπρου προσαρμόστηκε σε αυτό της Βενετίας. Στην Κύπρο, παράλληλα με τα νομίσματα των Λουζινιανών βασιλέων κυκλοφορούσε και ένας μεγάλος αριθμός ξένων νομισμάτων, τα οποία ήταν υστεροσημασμένα σύμφωνα με τις αξίες των βενετικών νομισμάτων.

Από το 1515 και μέχρι το τέλος της βενετοκρατίας, το Συμβούλιο των Δέκα έκοβε στη Βενετία μικρά χάλκινα νομίσματα που προορίζονταν για κυκλοφορία στην Κύπρο, τα γνωστά στον λαό ως καρτζία. Τα νομίσματα αυτά, από το 1553, φέρουν το όνομα του εκάστοτε δόγη. Στον εμπροσθότυπο φέρουν τον λέοντα της Κύπρου, ενώ στον οπισθότυπο φέρουν σταυρό με τέσσερις ρομβοειδείς ακτίνες στις αντίστοιχες γωνίες.

Τα ονόματα των πέντε δόγηδων που έκοψαν καρτζία μέχρι το τέλος της βενετοκρατίας είναι: Μαρκαντώνιος Τρεβιζάνος (1553-1554), Φραγκίσκος Βενέριος (1554-1556), Λαυρέντιος Πριόλι (1556-1559), Ιερώνυμος Πριόλι (1559-1567), και ο Πέτρος Λορεδανός (1567-1570).

Ενόψει της εισβολής των Οθωμανών στο νησί, οι Βενετοί έφεραν μηχανικούς από τη Βενετία στους οποίους ανάθεσαν την κατασκευή οχυρωματικών έργων στις δύο μεγάλες πόλεις, τη Λευκωσία και την Αμμόχωστο. Ειδικά για την κατασκευή των τειχών της Λευκωσίας, οι εργάτες πληρώνονταν μ' ένα πιστωτικό χρήμα, τα φερλίνα, τα οποία στον οπισθότυπο φέρουν τα οικοδόμημα των οικογενειών που χρηματοδότησαν την κατασκευή των τειχών.

Τα τελευταία νομίσματα που κόπηκαν στο νησί από τους Βενετούς είναι τα γνωστά χάλκινα βυζάντια του 1570, τα οποία εκδόθηκαν από τον Βενετό στρατηγό-διοικητή της Κύπρου

Μαρκαντώνιο Βραγαδίνο. Τα νομίσματα αυτά είχαν ονομαστική αξία ενός βυζαντίου και προορίζονταν να εξαγοραστούν ως αργυρά μετά τον πόλεμο, χρησίμευαν δηλαδή ως πιστωτικό χρήμα.

Η κατάληψη της Κύπρου από τους Οθωμανούς (1571-1878)

Το 1571 μετά την κατάληψη της Αμμοχώστου αρχίζει για την Κύπρο η οθωμανική κυριαρχία. Οι Οθωμανοί εισήγαγαν το δικό τους νομισματικό σύστημα, βασισμένο στο αργυρό akche και στο χρυσό sultani. Στην Κύπρο κυκλοφορούσαν τα ίδια νομίσματα όπως και στις άλλες περιοχές που βρίσκον-

Αβδούλ Μετζίτ Α΄, 1839-1861, Κωνσταντινούπολη
Χάλκινο, 40 παράδες, 21,73 γρ., 37 χιλ., άξονας 12:00
Εμπρ.: Tughra και δεξιά της λουλουδι, έτος 22.
Οπ.: Τουρκική επιγραφή με αραβικούς χαρακτήρες.
ΠΠΚ 1988-03-07

Βικτώρια, 1881
Βασιλικό
Νομισματοκοπείο
του Λονδίνου
Χάλκινο, πιάστρα
I, 11,66 γρ., 32 χιλ.,
αξονας 12:00
Εμπρ.: Πορτρέτο
της βασίλισσας
Βικτώριας.
VICTORIA QUEEN
1881
Οπ.: Αριθμός 1
μέσα σε κύκλο με
στιγμές.
•CYPRUS•ONE
PIASTRE•
ΠΙΤΚ 1985-03-14

ταν υπό οθωμανική κυριαρχία. Στη διάρκεια του 16ου αιώνα λειτουργούσαν δεκάδες νομισματοκοπεία στην επικράτεια της αυτοκρατορίας για να καλύψουν τις χρηματοοικονομικές και ειδικότερα τις στρατιωτικές ανάγκες.

Η μεγαλύτερη παραγωγή αποτελείτο από τα αργυρά akche, γνωστά και ως άσπρα. Οθωμανικά αργυρά akche θα κοπούν επίσης και στην Λευκωσία κατά τη διάρκεια της βασιλείας των σουλτάνων Μωάμεθ Γ' (1595-1603), Οσμάν Β' (1603-1617) και Μουράτ Δ' (1623-1640).

Ο σουλτάνος Σουλεϊμάν Β' (1687-1691) έκοψε για πρώτη φορά ένα μεγάλο αργυρό νόμισμα, την ζολότα. Το 1718 κόβεται το γρόσι (για τους Δυτικούς, πιάστρα, στα τουρκικά ku-

rush), καθώς και οι υποδιαίρεσεις του, ανάμεσα στις οποίες πιο γνωστή θα παραμείνει ο παράς. Το γρόσι θα γνωρίσει πολλές υποτιμήσεις ιδιαίτερα στις αρχές του 19ου αιώνα.

Ο Αβδούλ Μετζίτ, (1839-1861), προχωρεί σε μια μεταρρύθμιση, εισάγοντας το διμεταλλισμό, με την έκδοση χρυσών και αργυρών νομισμάτων. Αργότερα κόπηκαν και χάλκινα νομίσματα. Με τα νομίσματα αυτά, θα συναλλάσσονται οι κάτοικοι της Κύπρου, μέχρι την άφιξη των Άγγλων στο νησί το 1878.

Τα οθωμανικά νομίσματα ακολουθούν την ισλαμική παράδοση που απαγορεύει την ανθρώπινη απεικόνιση. Σε αυτά αναγράφονται μόνο επιγραφές στην αραβική γραφή καθώς και η σφραγίδα του σουλτάνου, η tughra.

Η Κύπρος αποικία των Βρετανών (1878-1960)

Το 1878 η Κύπρος περνά στα χέρια των Βρετανών οι οποίοι εισάγουν στο νησί ένα νέο νομισματικό σύστημα, μια πρακτική που ακολουθούσαν για όλες τις αποικίες τους. Το νέο αυτό σύστημα βασιζόταν στη χάλκινη πιάστρα (γρόσι) και τις

Το 1955, κατά τη διάρκεια της βασιλείας της Ελισάβετ Β', οι πιάστρες και τα σελίνια καταργήθηκαν και εισήχθη η νέα υποδιαίρεση της κυπριακής λίρας, σε μιλ. Κόπηκαν νομίσματα των 3, 5, 25, 50 και 100 μιλς.

υποδιαίρεσεις της. Τα πρώτα χάλκινα νομίσματα της Βρετανικής Διοίκησης (1/4, 1/2 και 1 πιάστρα/γρόσι) τέθηκαν σε κυκλοφορία το 1879. Μία λίρα είχε 180 πιάστρες.

Το 1901 κόπηκαν αργυρά νομίσματα, που είχαν στη μια όψη τους το κεφάλι της βασίλισσας Βικτώριας. Τα νομίσματα αυτά ήταν των 3, 4 1/2, 9 και 18 πιάστρων. Τα τρία τελευταία ονομάζονταν επίσης μισό, ένα και δύο σελίνια αντίστοιχα. Περισσότερα νομίσματα κόπηκαν αργότερα, στα χρόνια της βασιλείας του Εδουάρδου Ζ' (1902-1910), του Γεωργίου Ε' (1910-1936) και του Γεωργίου Στ' (1937-1952).

Το 1914, όταν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο οι Τούρκοι τάχθηκαν με το αντίπαλο της Μεγάλης Βρετανίας στρατόπε-

Βικτώρια, 1901
Βασιλικό
Νομισματοκοπείο του
Λονδίνου
Αργυρό, πιάστρες 18, 11, 31
γρ., 29,8 χιλ., άξονας
12:00
Εμπρ.: Πορτρέτο της
βασιλισσας Βικτώριας.
VICTORIA·DEI·GRA·BRITT
·REG·FID·DEF·IND·IMP·
Οπ.: Εστεμμένος θυρεός
και η χρονολογία 1901.
NINE PIASTRES
ΠΙΤΚ 1985-03-23

δο, οι Βρετανοί προσάρτησαν την Κύπρο στην αυτοκρατορία τους. Το 1928, για να γιορταστεί η Πεντηκονταετηρίδα της Βρετανικής Διοίκησης στην Κύπρο, τέθηκαν σε κυκλοφορία 80.000 ασημένια νομίσματα των 45 πιάστρων (πέντε σελινιών). Αυτή υπήρξε η μοναδική περίπτωση που κόπηκαν νομίσματα τόσο μεγάλης αξίας.

Στα νομίσματα του 1947 αναγραφόταν για πρώτη φορά η λέξη σελίνι (shilling), πράγμα που επαναλήφθηκε και στα νομίσματα του 1949.

Το 1955, κατά τη διάρκεια της βασιλείας της Ελισάβετ Β', οι πιάστρες και τα σελίνια καταργήθηκαν και εισήχθη η νέα υποδιαίρεση της κυπριακής λίρας, σε μιλ. Κόπηκαν νομίσματα των 3, 5, 25, 50 και 100 μιλς. Επιπλέον, εκτυπώθηκαν χαρτονομίσματα των 250 και 500 μιλς, της 1 λίρας και των 5 λιρών. Το 1957 κόπηκαν ακόμη 500.000 νομίσματα των 100 μιλς, αλλά εν όψει της επικείμενης ανακήρυξης της ανεξαρτησίας

της Κύπρου τέθηκε σε κυκλοφορία μόνο μια μικρή ποσότητα από αυτά. Τα υπόλοιπα χρησιμοποιήθηκαν (αφού τα έλιωσαν) για την κοπή των πρώτων νομισμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960 κ.ε.)

Στις 16 Αυγούστου 1960 έγινε η ανακήρυξη και εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως ανεξάρτητου και κυρίαρχου κράτους. Στις 27 Ιουνίου 1963 ιδρύθηκε η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, η οποία διαμορφώνει και εφαρμόζει τη χρηματοπιστωτική πολιτική του κράτους, διαχειρίζεται τα αποθέματα ξένου συναλλάγματος και επενεργεί ως η εκδούσα αρχή των κυπριακών νομισμάτων και χαρτονομισμάτων.

Τα πρώτα κέρματα της Κυπριακής Δημοκρατίας κόπηκαν το 1963 με τις ίδιες σχεδόν αξίες όπως και εκείνα της βρετα-

Κεντρική Τράπεζα της
Κύπρου, 1963
Βασιλικό Νομισματοκοπείο
του Λονδίνου
Χαλκονικέλινο, μιλς 100,
11,31 γρ., 28,5 χιλ., άξονας
12:00
Εμπρ.: Θυρεός Κυπριακής
Δημοκρατίας.
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ·
KIBRIS CUMHURİYETİ· 1963
Οπ.: Αγρινό προς τα
αριστερά η αξία 100.
Σχεδιαστής: W. M. Gardner.
ΠΙΤΚ 1995-03-05

νικής διοίκησης, αλλά με το έμβλημα της Δημοκρατίας στη μια όψη. Κυκλοφόρησαν κέρματα των 1, 5, 25, 50 και 100 μιλς. Τα πρώτα χαρτονομίσματα της Κυπριακής Δημοκρατίας είχαν ήδη εκδοθεί το 1961. Από την 1η Οκτωβρίου 1983, καθιερώθηκε η νέα υποδιαίρεση της κυπριακής λίρας, το σεντ. Νέα νομίσματα με ονομαστικές αξίες ½, 1, 2, 5, 10 και 20 σεντ τέθηκαν σε κυκλοφορία, αντικαθιστώντας βαθμιαία τα μιλς. Το 1991 κυκλοφόρησε το νόμισμα των 50 σεντ το οποίο αναπαριστά στον οπισθότυπο μια μυθολογική σκηνή παρμένη από αρχαίο νόμισμα του Μαρίου, του βασιλιά Τιμοχάρη (αρχές 4ου αι. π.Χ.). Η σκηνή θυμίζει την αρπαγή της Ευρώπης από τον Δία μεταμορφωμένο σε ταύρο.

Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου εκδίδει επίσης και μια σειρά αναμνηστικών κερμάτων, που αποτυπώνει θέματα από τη διεθνή και τοπική επικαιρότητα και θέματα που προβάλλουν τον πολιτισμό, την ιστορία, τη χλωρίδα και την πανίδα του νησιού. Τα σχέδια ετοιμάζουν Κύπριοι καλλιτέχνες.

Το αναμνηστικό κέρμα που η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου εξέδωσε με την ευκαιρία της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει επιλεγεί ως το καλύτερο κέρμα του κόσμου, κοπής 2004, στην διάρκεια της έκθεσης της Βισέντσα στην Ιταλία. Το κέρμα απεικονίζει τον Τρίτων να σαλπίζει τη γέννηση της Κύπριδας Αφροδίτης ή μεταφορικά, την ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη. Το σχέδιο είναι της Κλάρας Ζαχαράκη-Γεωργίου. Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 αποτελεί ένα σημαντικό ορόσημο στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Κύπρος, ως μέλος της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς, έχει υιοθετήσει το ευρώ τον Ιανουάριο του 2008 επισφραγίζοντας την ενιαία οικονομική της πολιτική με την Ευρωπαϊκή Ένωση και ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία της κυπριακής νομισματοκοπίας.

Η Κύπρος, όπως κάθε χώρα μέλος της ευρωζώνης, παρουσιάζει στη μια όψη των ευρωκερμάτων εθνικές απεικονίσεις. Τα σχέδια είναι των Erik Maell και Τατιάνας Σωτηροπούλου. Η απεικόνιση του αρχαίου ειδωλίου από τον Πωμό της Πάφου προβάλλει το μακραίωνα πολιτισμό της Κύπρου, ενώ η απεικόνιση του ομοιώματος του αρχαίου ναυαγίου της Κερύνειας τη σχέση του νησιού με τη θάλασσα και το εμπόριο. Το τρίτο θέμα παρουσιάζει το ενδημικό ζώο της Κύπρου, το αγρινό. Το Νοέμβριο του 2008 η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου εξέδωσε αναμνηστικό κέρμα για την ένταξη της Κύπρου στη ζώνη του ευρώ. Πρόκειται για το πρώτο κυπριακό συλλεκτικό κέρμα σε ευρώ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Amandry M., *Coinage Production and Monetary Circulation in Roman Cyprus*, Bank of Cyprus Cultural Foundation, Λευκωσία 1993.
- Hill G. F., *Catalogue of Greek Coins in the British Museum. Catalogue of the Greek Coins of Cyprus*, Λονδίνο 1904, επανέκδοση Μπλόντια 1964.
- *Βυζαντινή Μεσαιωνική Κύπρος*, επιμ. Δ. Παπανικόλα-Μπακιρτζή και Μ. Ιακώβου, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 1997.
- *Corpus of Lusignan Coinage*, τ. 1-3, Λευκωσία 1998 (1), 1996 (2), 2000 (3), edited by D. M. Metcalf and A. G. Pitsillides, Cyprus Research Centre, Texts and Studies of the History of Cyprus, XXIX, XXI, XXXV.
- Destrooper-Georgiades A., «L'identité chypriote aux époques archaïque et classique à la lumière des témoignages numismatiques», *Sources et Travaux Historiques* 43-44, École Française d'Athènes, 1996. 39-50.
- *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*, τ. 1-5, Ουάσιγκτον 1966 (I), 1968 (II.1 & II.2), 1973 (III.1 & III.2), 1999 (4.1 & 4.2), 1999 (5.1 & 5.2).
- Hill G., *A History of Cyprus*, τ. I-IV, 1940-1972, Cambridge University Press.
- Iacovou M. και Pitsillides A., *Monnaies de Chypre d'Evelthon à Marc Antonio Bragadino/Cypriot Coinage from Evelthon to Marc Antonio Bragadino*, Bank of Cyprus Cultural Foundation, Λευκωσία 1994.
- Iacovou M., «Ten to Naught», *Cahiers du Centre d'Études Chypriotes* 32, 2002, 73-87.
- Καραγιώργης Β., Κύπρος, *Το Σταυροδρόμι της Ανατολικής Μεσογείου 1600-500 π.Χ.*, Εκδόσεις Καπόν, Αθήνα 2002.
- Κυπρί Γ., *Η εδραίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο την εποχή των πόλεων-βασιλείων μέσα από τα νομίσματα*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 2002.
- *Κύπρος από την Προϊστορία στους Νεότερους Χρόνους*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 1995.
- Metcalf D.M., *Coinage as Evidence for the Changing Prosperity of Cyprus in Byzantine and Medieval Times*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 2003.
- Μιχαηλίδου Α., Ζαπίτη Ε., *Νομίσματα της Κύπρου. Από τη Συλλογή του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζής Κύπρου*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 2007.
- I. Nicolaou I., Paphos II. *The Coins from the House of Dionysos*, Department of Antiquities Cyprus, Λευκωσία 1990.
- *Νομίσματα και Νομισματικά*, Υπουργείο Πολιτισμού-Νομισματικό Μουσείο, Αθήνα 1996.
- Πέννα Β., *Η παραγωγή του νομίσματος: από τις αιγινητικές αρχαϊκές χελώνες στους φοίνικες του Καποδίστρια*, Υπουργείο Πολιτισμού, 2η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Αθήνα 2001.
- Πέννα Β., *Το Βυζαντινό νόμισμα/Byzantine coinage*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 2002.
- Petrány G., «Ottoman Coinage in Cyprus», *Numismatic Report of the Cyprus Numismatic Society XXII-XXV*, Λευκωσία 1991-1994, 13-18.
- Price M. J., *The Coinage in the name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*, A British Museum Catalogue, Λονδίνο-Ζυρίχη 1991.
- Pridmore F., *Modern Coins and Notes of Cyprus*, Central Bank of Cyprus, Λευκωσία 1974.
- *Roman Provincial Coinage*, τ. I-II & supplement, Λονδίνο, Παρίσι, 1992 (I) edited by A. Burnett, M. Amandry, P.P. Ripollés, 1998 (supplement) edited by A. Burnett, M. Amandry, P.P. Ripollés, 1999 (II) edited by A. Burnett, M. Amandry, Ian Carradice, British Museum Press and Bibliothèque nationale de France.
- Σβορώνος Ι. Ν., *Τα νομίσματα του κράτους των Πτολεμαίων*, Αθήνα 1904.
- Τουράτσογλου Ι., *Ο Αλέξανδρος των νομισμάτων/The Alexander of the coins*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, Λευκωσία 2000.
- Φιτικίδης Τ. Ι., *Τα νομίσματα της Κύπρου*, Αθήνα 1996.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Οι πολιτικές, θρησκευτικές και
οικονομικές επιπτώσεις των
σταυροφοριών για την Κύπρο